

KLEINE IJSVOGELVLINDER

Limenitis camilla

(foto Klaas van Haeringen / Buiten-beeld)

Beschermingsstatus

Rode lijstcategorieën

Beschermingsstatus

Habitatrichtlijnsoort

Vogelrichtlijnsoort

Belangrijke leefgebieden

Korte soortbeschrijving

Soortkenmerken

Bovenkant vleugels effen zwartbruin met witte band, die zich in de voorvleugel voortzet in een rij afzonderlijke vlekken. De onderzijde is roodbruin met een breder wit vlekkenpatroon dan op de bovenzijde en een blauwgroene bestuiving aan de basis van de achtervleugel. De spanwijdte van de vleugels ligt tussen 45 en 52 mm. De soort vliegt in de periode juni tot augustus. De Kleine ijsvogelvlinder kan soms verward worden met de zomergeneratie van het Landkaartje. Deze soort is echter veel kleiner dan de Kleine ijsvogelvlinder en is veel donkerder aan de onderzijde. De witte band aan de onderzijde van de vleugels is veel smaller en de onderzijde van de vleugels vertoont een typisch landkaartpatroon.

Ecologie

De vlinders leven meestal hoog in de bomen, maar komen 's morgens naar beneden om te drinken van mest, rottend fruit of vocht van de grond. De mannetjes verdedigen een territorium vanuit een hoge boom langsheen een bospad of -rand. De eieren worden één voor één gelegd op Wilde en Rode kamperfoelie (*Lonicera periclymeum* en *Lonicera xylosteum*). De rups komt in augustus uit. Ze eet van de bladtoppen aan beide zijden van de hoofdnerf en verlengt deze door aan elkaar geplakte keutels (typisch vaatbeeld). De rups overwintert half volgroeid in een vrij hangend "hibernaculum"

S67

van een bladstukje aan een twijgje van de waardplant. In het voorjaar voltooit ze haar ontwikkeling en groeit uit tot een groene rups met bruine, gedoornde haarborstels en twee opvallende uitgroeisels op de kop. De Kleine ijsvogelvlinder vliegt in één generatie per jaar.

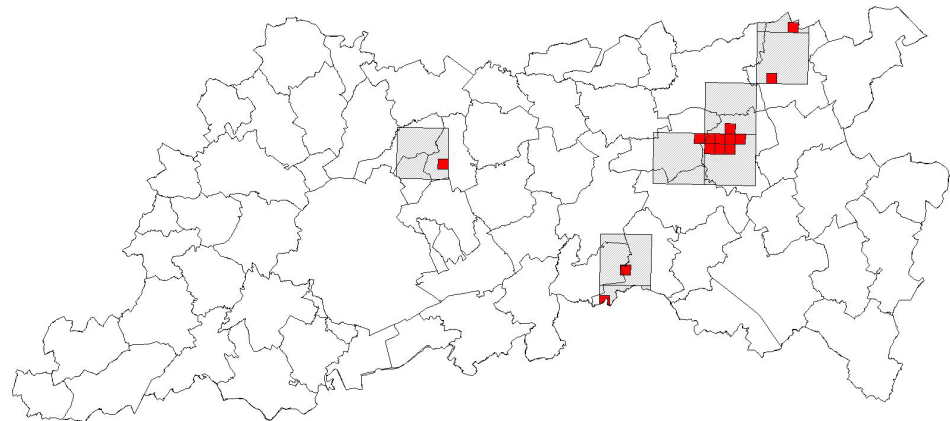
Biotoopvereisten

De Kleine ijsvogelvlinder is een echte bosbewoner die zijn optimaal leefgebied vindt in structuurrijke, vochtige loofbossen, zoals elzenbroekbos. Geschikte waardplanten groeien doorgaans in de halfschaduw. Hij komt voor op kleine open plekken in het bos evenals langs brede bospaden en bosranden. De eitjes worden afgezet op de jonge bladeren van 'klimmende' Wilde kamperfoelie (*Lonicera*), die bij voorkeur in de halfschaduw groeit op vochtige plekken in het bos zoals langs slootranden of vochtige rabatten.

Voorkomen in de provincie Vlaams-Brabant

Regionale verspreiding

De Kleine ijsvogelvlinder was vroeger vrij algemeen, maar is momenteel vrij zeldzaam. De grootte van het verspreidingsgebied vertoont een op- en neergaande beweging wat er op kan wijzen dat de soort zich na enkele opeenvolgende warme jaren kan uitbreiden. De soort vertoont in die jaren vaak een duidelijk zwerfgedrag waardoor hij ver buiten zijn gekende vindplaatsen kan waargenomen worden. De voornaamste populaties in Vlaams-Brabant bevinden zich in het Walenbos te Tielt-Winge en het Meerdaalwoud, Heverleebos en Egenhovenbos te Leuven. Verspreide waarnemingen zijn ook nog bekend van Scherpenheuvel.

Inventarisatieonderzoeken

- Atlasproject INBO-Vlinderwerkgroep NP (2007-2009).
- www.vlindermee.be

Knel- en aandachtspunten

- Een veranderd bosbeheer waardoor open plekken in de bossen en mantel- en zoomvegetaties aan de bosranden verdwijnen.
- Verdroging van vochtige loofbossen.
- Wegvallen van corridors tussen geschikte (deel)leefgebieden.

Overzicht maatregelen

H7.3. - H11.1.	Aanplant van hagen en houtkanten
H7.5. - H7.9.	Natuurgericht bosbeheer
H7.12.	Mantel- en zoombeheer

S67.1.	Creatie van warme plekken in en langs bos
S67.2.	Openheid
S67.3.	Behoud hoge bodemvochtigheid
S67.4.	Bevoordelen van Kamperfoelie

Landschaps- en habitatgerichte maatregelen

H7.3. - H11.1. Aanplant van hagen en houtkanten

Tegengaan van isolatie door in stand houden en aanleggen van hagen, heggen en houtwallen.

H7.5. - H7.9. Natuurgericht bosbeheer

Vooraf een kleinschalige kap van inhammen in bosranden, het maken van kleine open plekken in het bos en het open stellen van dreven en paden zijn belangrijk voor het behoud van deze soort. Zulke open plekken hebben een oppervlakte van een vierkant met een zijde van ongeveer anderhalf tot vier maal de boomhoogte. Beheer van hakhout - o.a. van traag groeiende soorten zoals eik - in de rand van bossen of aansluitend op open plekken en bospaden draagt bij tot de structuurvariatie. Hakhout vormt vaak een goede groeiplaats voor klimplanten.

Invoeren van traditionele kapmethodes zoals hakhoutkap dragen bij tot structuurvariatie. (foto Econnection)

H7.12. Mantel- en zoombeheer

De soort is gebaat bij natuurlijk verloopende bosranden waarin veel nectar te vinden is (voornamelijk afkomstig van Braam, maar ook van soorten als Koninginnenkruid). Een geschikt natuurbeheer voor de Kleine ijsvogelvlinder moet zorgen voor gevarieerde en rijk gestructureerde bosranden. Daarvoor wordt (een deel van) de houtige mantelvegetatie eens in de 5 tot 20 jaar gefaseerd afgezet. De zoom van ruigtekruiden wordt minimaal eens in de vier jaar gefaseerd gemaaid met afvoer van het maaisel.

Soortgerichte maatregelen

S67.1. Creatie van warme plekken in en langs bos

Het creëren van (warme) inhammen in de bosrand sluit grotendeels aan op het mantel- en zoombeheer in bossen (maatregel H7.12.). Dergelijke inhammen kunnen doorlopen en aansluiten op bospaden en open plekken in het bos.

S67.2. Openheid

Openkappen en verbreden van bospaden, waarbij plaatselijk kleine open insteken in het bos worden gecreëerd en onderhouden. Bossen waarin voortplanting plaatsvindt worden gekenmerkt door een beperkte kroonsluiting (rond de 75%), waardoor veel zonnige plekken en halfschaduw situaties aanwezig zijn. De bedekking van de struiklaag ligt tussen de 30-40% en de dichtheid van wilde kamperfoelie is hoog.

S67.3. Behoud hoge bodemvochtigheid

Behouden of herstellen van de vochtigheid in actuele en potentiële leefgebieden door herstel of onderhoud van de waterhuishouding. Zonodig worden grachten en greppels gedicht of opgestuwd die voor ontwatering zorgen. Vooral rond de groeiplaatsen van Wilde kamperfoelie is de maatregel aangewezen.

S67.4. Bevoordelen van Kamperfoelie

De Wilde kamperfoelie is een belangrijke waardplant van de Kleine ijsvogelvlinder en wordt bij het beheer zoveel mogelijk gespaard en bevoordeeld. Solitaire exemplaren van Kamperfoelie krijgen de voorkeur.

Grote solitaire Kamperfoelies worden best behouden. (foto Econnection)

Financierings- en ondersteuningmogelijkheden

Algemeen

- Ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid
- Subsidie voor de aankoop van natuurgebieden
- Landschapsteam

Soortgericht

- Bijzonder natuurbeschermingsproject

Habitatgericht

- Beheerovereenkomst perceelsrandenbeheer
- Beheerovereenkomst aanplanten en onderhouden van houtige kleine landschapselementen
- Beheerovereenkomst onderhouden van bestaande houtige kleine landschapselementen

Lopende initiatieven

- Atlasproject INBO-Vlinderwerkgroep NP (2007-2009).
- Beheer o.l.v. Regionaal Landschap Noord-Hageland vzw (in het kader van Solabio).
- Aangepast beheer door gemeentebestuur Scherpenheuvel-Zichem (in het kader van Solabio).
- Actieplan Kleine ijsvogelvlinder gemeente Heusden-Zolder.

Opvolgings- en evaluatiemogelijkheden

Punttellingen op kansrijke locaties

Het aflopen van een vaste monitoringroute tijdens de optimale vliegperiode (juni-augustus) van de Kleine ijsvogelvlinder waarbij de aanwezige vlinders worden geteld.

Referenties & verdere informatie

Publicaties

- Anoniem (2008). Actieplan Kleine ijsvogelvlinder: Gemeente Heusden-Zolder. Gemeenten Adopteren Limburgse soorten 113 p. (www.vlinderwerkgroep.be/literatuur-1/Kleine%20ijsvogelvlinder_25_01_08.pdf).
- Bink F. (1992). Ecologische atlas van de dagvlinders van Noordwest-Europa. Schuyt

& Co/Haarlem.

- Geerling R. & Oosterveen N. (2007). Maatwerk voor de kleine ijsvogelvinder. Vlinders, 1. p. 20-21.
- Gorissen D., Merckx T., Vercoutere B. & Maes D. Veranderd bosgebruik en dagvlinders. Waarom verdwenen dagvlinders uit bossen in Vlaanderen? Landschap 21(2): 85-95.
- Gorissen D. Integraal beheer voor bossen en open ruimte. Ervaringen vanuit het Pijnvenboscomplex. Agentschap voor Natuur en Bos, Bossen van de Lage Kempen. 24 p.
- Maes D. & Van Dyck H. (1999). Dagvlinders in Vlaanderen - Ecologie, verspreiding en behoud. Stichting Leefmilieu/Antwerpen i.s.m. Instituut voor Natuurbehoud en Vlaamse Vlinderwerkgroep/Brussel.
- Maes D. & Van Dyck H. (2001). Veranderingen in het dagvlinderbestand van de provincie Antwerpen: lessen voor het natuurbeleid. Ankona jaarboek 2001. 14 p.
- Maes D. (2004). The use of indicator species in nature management and policy making. The case of invertebrates in Flanders (Northern Belgium). 295 p.
- Termaat, T. (2007). Actieplan kleine ijsvogelvinder Gelderland. Rapport VS2007.037. De Vlinderstichting, Wageningen.
- Van Dyck H., Maes D. & Brichau I. (2001). Toepassen van een multi-soortenbenadering bij planning en evaluatie in het Vlaamse natuurbehoud. Rapport Universiteit Antwerpen (in opdracht van Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Natuur). Wilrijk. 90 p.
- Van Swaay, C.A.M. & de Vries, H.H. & Mensing, Victor (2003). Betekenis van bodemvocht voor de kleine ijsvogelvinder in Noord-Brabantse terreinen. Rapport VS2003.058. De Vlinderstichting, Wageningen.
- Veling K., Smit J. & Siebering V. (2004). Bosrandbeheer voor Vlinders en andere ongewervelden. KNNV, Utrecht. 96 p.

Websites

- www.inbo.be/content/page.asp?pid=FAU_INS_VL_lycatity
- www.telme.be
- www.waarnemingen.be

Folders

- Aeolus (2008). Dag, vlinders in de berm! Vlindervriendelijke inrichting en beheer van bermen, taluds en restgronden. LNE. 36 p.

Advies

- Vlinderwerkgroep Natuurpunt
- Vlinderwerkgroep Thecla – Natuurpunt-afdeling Pepingen
- Digitale nieuwsbrief "vlinder.flits" aan te vragen via de website www.natuurpunt.be

S67

